

© UNICEF Innocenti Kutatóközpont, May 2012

Report Card 10

A GYERMEKSZEGÉNYSÉG MÉRÉSE

Gyermekszegénység a világ fejlett országaiban

(Magyar nyelvű összefoglaló)

Az UNICEF 10-es számú jelentése (Report Card 10) nemzetközi összehasonlítást nyújt a gyermekszegénységről és a gyermekek nélkülözéséről. A 2012. évi jelentés átfogó képet ad a világ fejlett országaiban élő gyermekek helyzetéről 2009-es adatok alapján, valamint hangsúlyozza a gyermekszegénység elleni küzdelem és az adatgyűjtés fontosságát.

Gyermekszegénység kétféle nézetből

A jelentés két mérőszámot használ a gyermekszegénység jellemzésére: a gyermek nélkülözési indexet, illetve a relatív szegénységi mutatót.

A gyermek nélkülözési index azt vizsgálja, hogy egy gyermek hozzájut-e a fejlődéséhez szükséges elemekhez. Egy gyermek akkor

számít nélkülözőnek („depriváltnak”), ha a megadott 14 elemből legalább kettő esetében hiányt szenved.

Az 1a ábra megmutatja, hogy az egyes országokban a gyermekek hány százaléka nélkülöző.

Fig. 1a A gyermekek nélkülözése
29 gazdaságilag fejlett
országban

Az 1a táblázat azoknak a gyermekeknek (1-16 éves korosztály) a százalékos megoszlását mutatja, akik az alább felsorolt 14 követelmény tekintetében kettőt vagy annál többet kénytelenek nélkülözni, mert a háztartás, amelyben élnek, anyagi lehetőségei szűkösek.

1. Napi háromszori étkezés
2. Legalább napi egy étkezés, amely tartalmaz valamilyen húsfélét, vagy annak megfelelő tápértékű vegetáriánus ételt
3. Minden nap friss zöldség és gyümölcs
4. A gyermek korának és érettségi szintjének megfelelő könyvekhez való hozzáférés (ide nem értve a tankönyveket)
5. Szabadtéri szabadidős eszközök (kerékpár, görkorcsolya, stb.)
6. Rendszeres szabadidős tevékenység (úszás, hangszer, ifjúsági szervezetekben való részvétel, stb.)
7. Beltéri játékok (legalább egy játék jusson egy gyermekre, pl. oktató jellegű játékok, építőkockák, társasjátékok, számítógépes játékok, stb.)
8. Pénz az iskolai rendezvényeken és utazásokon való részvételhez
9. Egy csendes helyiség megfelelő fénnyel a házi feladat elkészítéséhez
10. Internet kapcsolat
11. Új ruhadarabok (ne legyen mindegyik használt)
12. Két pár méretben megfelelő cipő (legalább az egyik legyen minden időjárási viszonyban hordható)
13. Lehetőség arra, hogy a gyermekek időről-időre meghívhassák barátait otthonukba
14. Különleges alkalmak ünneplésének a lehetősége, mint például születésnapok, névnapok, vallási ünnepek

Megjegyzés: az adatok 1 és 16 éves korosztályra vonatkoznak
Forrás: EU-SILC 2009

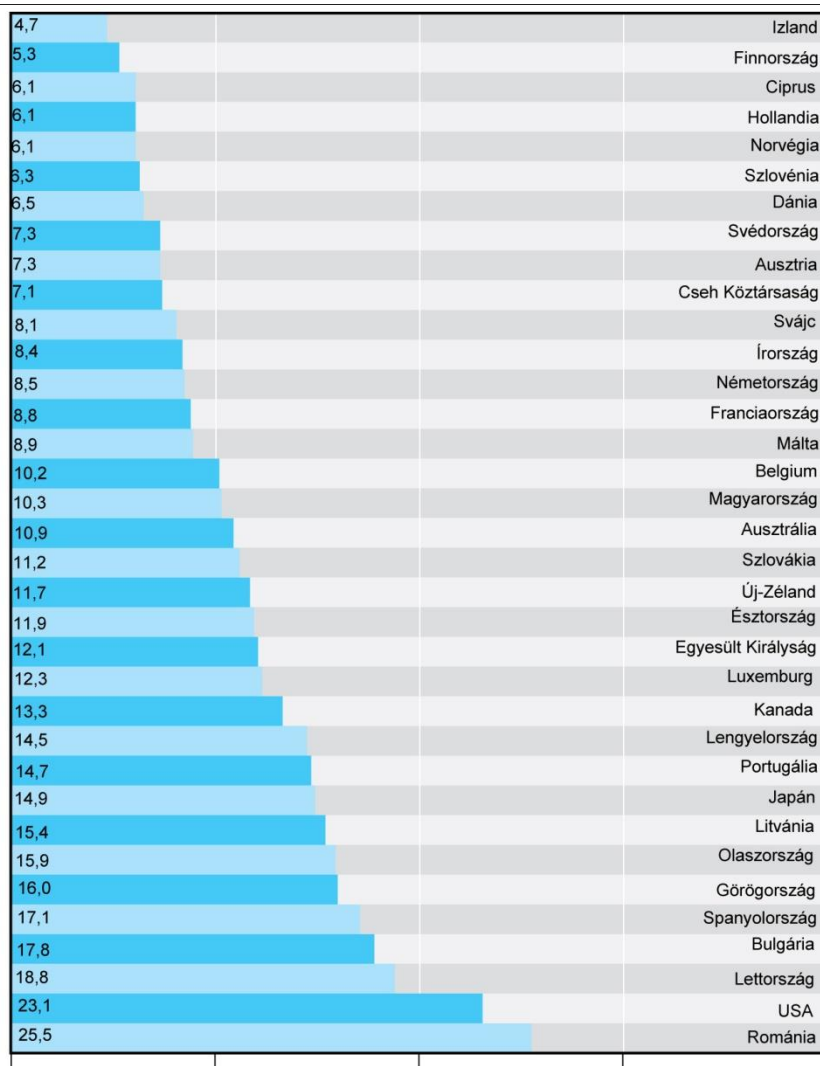
A másik mérőszám a relatív szegénység, ami a nemzeti szegénységi küszöb alatt élő gyermekek százalékos arányát vizsgálja. Megmutatja, hogy a gyermekek hány százaléka él olyan háztartásban, ahol a család méretéhez és felépítéséhez igazított,

rendelkezésre álló jövedelme kevesebb, mint az ország mediánjának 50 százaléka.

Az 1b ábra megmutatja, hogy az egyes országokban a gyermekek hány százaléka él relatív szegénységben.

Fig. 1b Relatív gyermekszegénység 35 gazdaságilag fejlett országban

Az 1/b táblázat a relatív szegénységben élő gyermekek (0 - 17 éves korosztály) százalékos megoszlását mutatja, akik olyan háztartásokban élnek, amelyeknek a család méretéhez és összetételéhez igazított jövedelme 50%-kal alacsonyabb, mint a nemzeti átlagkereset.

Gyermekszegénységi ráta
(Az olyan háztartásokban élő gyermekek %-os megoszlása, amelyeknek a jövedelme 50%-kal alacsonyabb, mint a nemzeti átlagkereset)

A gyermekszegénység ellen

A 2008-as gazdasági válságot követően a gyermekszegénység vizsgálata háttérbe szorult. A gyermekszegénységi mutatók pedig fontos indikátorként szolgálnak egy adott társadalom jóllétéről, az ország sikerességéről, és jól tükrözik a kormányzati prioritásokat.

A gyermekszegénység elleni küzdelemnek gazdasági helyzettől függetlenül prioritást kell élveznie. Ha egy országban hiányzik az ez irányú elkötelezettség, az nemcsak a gyermekekre hat ki, hanem az egész társadalomra. A szegény és/vagy deprivált gyermekek testi és szellemi fejlődése könnyen sérül. Egészségük, szociális készségeik gyakran gyengébbek és nagyobb eséllyel fordul elő, hogy az iskolában alulteljesítenek, és munkanélkülivé, függővé válnak. Ha a gyermekek társadalmi kirekesztettsége állandósul, a társadalomnak komoly árat kell fizetnie. A termelékenység csökken, nőnek a jóléti rendszer fenntartásának költségei, az oktatásba fektetett energiák nehezen, vagy egyáltalán nem térülnek meg, és sérül a társadalmi kohézió.

A gazdasági érveken túl komoly erkölcsi érv is szól a gyermekek védelmének elsőbbsége mellett, mely az emberi civilizációba szervesen beépült. A jelenlegi nehéz gazdasági helyzetben azonban fontos látni, hogy a gyermekszegénység és depriváció szorosan összefügg bizonyos társadalmi kockázatokkal, melyek számszerűen is mérhetőek.

A monitoring szerepe

A gyerekszegénységről szóló naprakész és megbízható adatok képet adnak a sebezhető gyermekek aktuális körülményeiről, az őket

sújtó egyenlőtlenségekről és nélkülözésről, valamint rálátást nyújtanak annak az egész társadalomra gyakorolt hatásaira is.

Az adatok értékén túl azok aktualitása is árulkodó lehet. Egy állam gyermekszegénység elleni elkötelezettsége megmutatkozik abban is, hogy mekkora figyelmet szentel arra, hogy hogyan változik a gyermekek helyzete. Az 1a és 1b ábrák 2009-es, azaz közel hároméves adatokat tartalmaznak, így a gazdasági visszaesés hatásai azokon még nem mutathatók ki. A naprakész adatok hiánya pedig komoly következményekkel járhat.

A gyermekszegénység és nélkülözés rendszeres monitorozása többféle okból is fontos. A kormányzat számára lehetővé teszi a tapasztalatokon alapuló politika kialakítását, a politikai döntések alátámasztását, értékelését, és a közpénzek hatékonyabb felhasználását eredményezik. A társadalom és a civil szféra számára pedig biztosítja a kormányzattal szembeni elszámoltathatóságot, és hatékonyabb jog- és érdekérvényesítésre ad lehetőséget. A naprakész és pontos információ megléte tehát egyaránt elengedhetetlen a politikai döntésekhez és a közvélemény megnyeréséhez is.

A nélkülözési mutató

Az 1a ábra nagy előrelépést jelent a gyermekszegénység vizsgálatának történetében. A nélkülözési adatok alapját az Európai Unió 2009-es jövedelmeket és életkörülményeket vizsgáló statisztikai felmérése (EU-SILC) adta, melyet 29 országban (EU27+ Norvégia és Izland) végeztek el, mintegy 125 000 háztartásban. Az adatfelvétele során használt kérdőívbe

bekerült egy eseti jellegű modul a háztartás tagjainak anyagi nélkülözéséről, mely külön részt szentelt az 1-16 éves gyermekekre. Ez adott lehetőséget az UNICEF Innocenti Kutatóközpontja számára, hogy kidolgozzon egy gyermek-specifikus indikátor-rendszert.

1. Napi háromszori étkezés
2. Legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel) fogyasztása
3. Naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása
4. Életkornak megfelelő könyv (nem számítva az iskolai tankönyveket)
5. Kültéri játékok (kerékpár, roller, stb.)
6. Rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (úszás, hangszeres zene, ifjúsági programok)
7. Beltéri játékok (gyerekenként legalább egy, pl. készségfejlesztő babajátékok, építőkockák, társasjátékok, számítógépes játékok)
8. Fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel
9. Megfelelő hely a tanulásra, házi feladat elkészítésére
10. Internet hozzáférés
11. Újonnan vásárolt (nem használt) ruha
12. Két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)
13. Baráti kör meghívása alkalmanként közös játékokra és étkezésre
14. Különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)

Az 1a ábra mutatja, hogy a 29 európai fejlett országban az 1-16 éves gyermekek közel 15%-a hiányt szenved az 14 tétel valamelyikéből kettő vagy annál több esetben, így nélkülözőnek minősül. Általában a depriváció a legszegényebb országokban a legmagasabb (30% felett Magyarországon és Litvániában, 50% felett Bulgáriában és 70% felett Romániában), ugyanakkor néhány gazdagabb országban, így például Franciaországban és Olaszországban a gyermekek nélkülözési rátája meghaladja a 10%-ot. A világ legfejlettebb országaiban azoknak a gyermekeknek az aránya, aki legalább kettő alapvető elemet nélkülöznek nullának, vagy ahhoz nagyon közelinek kellene lennie. Ehhez képest a nélkülözés aránya csak Dániában, Finnországban, Izlandon, Hollandiában, Norvégiában és Svédországban van 3% alatt.

Egy ország jövedelmi helyzete nem feltétlenül arányos nélkülözési mutatójával. Néhány ország sokkal jobban teljesít, mint az jövedelmi helyzetéből gondolnánk. Észtország, Magyarország és Lengyelországnak például közel azonos egy főre jutó jövedelemmel rendelkeznek, nélkülözési mutatójuk mégis éles eltéréseket mutat. (ld. 2a ábra). Hasonlóképp, Belgium és Németország egy főre jutó jövedelme Dániához és Svédországhoz hasonló, de a nélkülözési mutató akár háromszor és hétszer is magasabb lehet (ld. 2c ábra)

Fig. 2a A nélkülöző gyermekek százalékos megoszlása a \$13 000 - \$25 000 közötti vásárló erő paritáson (PPP) mért GDP/fő-vel rendelkező országokban

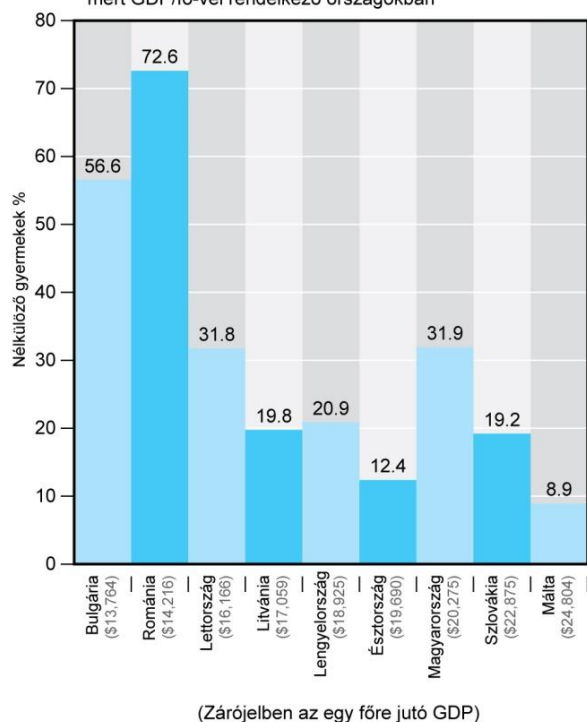

Fig. 2b A nélkülöző gyermekek százalékos megoszlása a \$25 000 - \$36 000 közötti vásárló erő paritáson (PPP) mért GDP/fő-vel rendelkező országokban

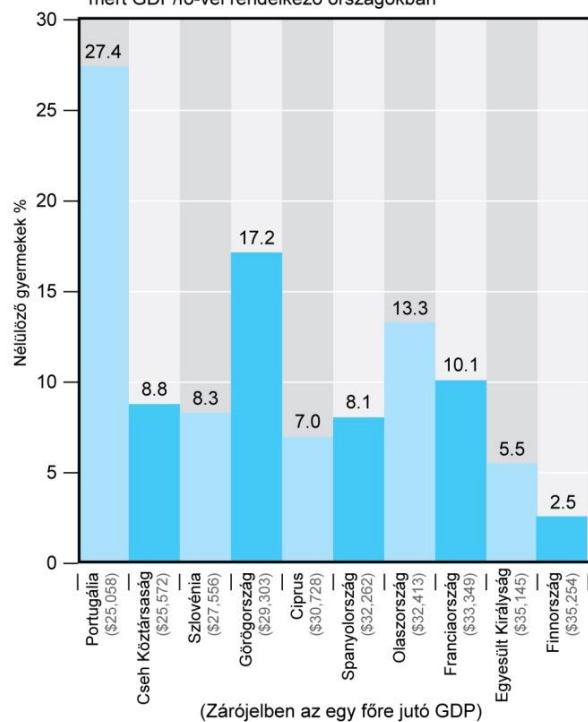
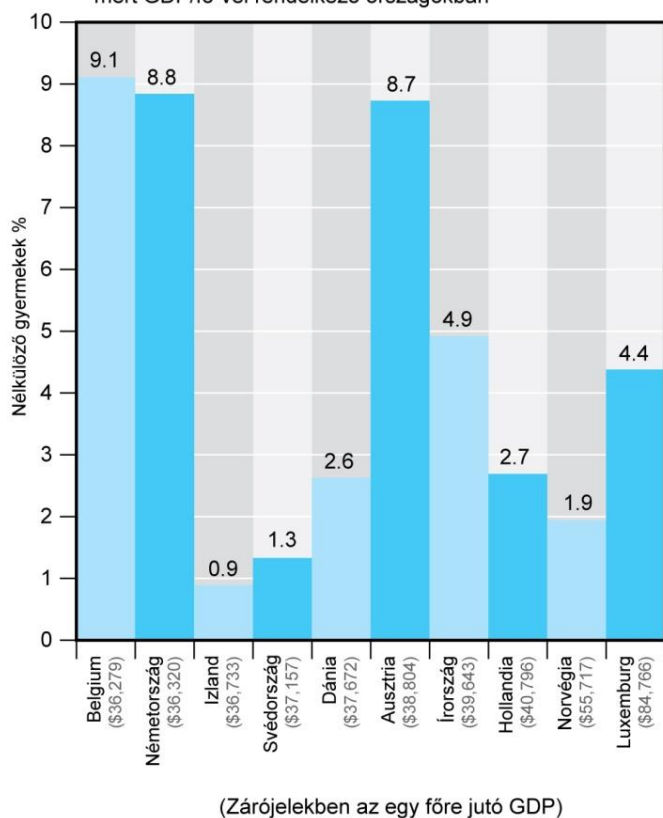

Fig. 2c A nélkülöző gyermekek százalékos megoszlása a \$36 000 - \$85 000 közötti vásárló erő paritáson (PPP) mért GDP/fő-vel rendelkező országokban

Megjegyzés: az adatok 1 és 16 év közötti gyermekekre vonatkoznak

Forrás: Az EU-SILC 2009 számításai alapján

A legtöbb európai ország a nemzeti átlagjövedelem 60%-ánál húzza meg a relatív szegénységi küszöböt. A nemzetközi összehasonlíthatóság érdekében az OECD országok az átlagos nemzeti jövedelem 50%-ánál határozzák meg a szegénységi küszöböt.

*

Relatív szegénység

Az 1b ábra jelentősen különböző képet mutat a fejlett országokban lévő gyermekszegénységről. A jövedelmi szegénységről szóló adatok további 6 OECD¹ ország adataival egészültek ki (Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Japán, Kanada, Svájc, Új-Zéland), tehát összesen 35 fejlett országra vonatkozóan tartalmaz adatot. A relatív szegénység alatt az OECD által használt fogalmat érti, mely szerint azok a gyerekek élnek relatív szegénységben, akik olyan háztartásban nőnek fel, ahol a család méretéhez és felépítéséhez igazított, rendelkezésre álló jövedelme kevesebb, mint az ország mediánjának 50 százaléka.

Eszerint, a vizsgálatban résztvevő 200 millió gyermek 15%-a relatív szegénységben él. Az első 5 ország rangsorát Izland, Finnország, Ciprius, Hollandia és Norvégia adja, 7% alatti szegénységi rátával. A mutató csak két országban haladja meg a 20%-ot: Romániában és az Amerikai Egyesült Államokban. A gazdagabb és kevésbé gazdag országok közötti feloszlás kevésbé szembetűnő. Magyarországon, Szlovákiában, Észtországban például arányaiban kevesebb gyermek él relatív szegénységben, mint az Egyesült Királyságban, vagy az Amerikai Egyesült Államokban.

A gyermekszegénység mérésének dilemmái

Legfontosabb különbség a két indikátor között, hogy míg a deprivációs index minden államnál ugyanazokat a tényezőket veszi viszonyításba,

a jövedelmi szegénység a társadalom többi tagjainak jövedelmét tekinti mérvadónak. Ennek következtében mindkét mutató más oldalát emeli ki a gyermekek helyzetének. Míg a deprivációs tábla jól tükrözi a jómódú és kevésbé jómódú ország közötti különbségeket, a jövedelmi szegénységi tábla a szegények és a közepes életszínvonalon élők közötti különbségeket emeli ki.

Az anyagi depriváció mérése elmozdulást jelent a relatív méréstől az abszolút megközelítés felé. Jól alkalmazható különböző országok adatainak összehasonlítására, és sikerességük megítélésére, azonban mennyire tekinthetők ezek az adatok a depriváció abszolút értékeknek? A deprivációs indexet olyan tételek alakítják, melyeket egy jómódú társadalomban alapvetőnek tekintenek, azonban nem feltétlenül bír az mindenki számára egyforma hangsúllyal. A szegénység és nélkülözés relatív fogalmak, melyeknél nagyon nehéz egy nemzetközi sztenderdet megállapítani. Látni kell, hogy valójában mindkét indikátor relatív. Nem minden szegény gyermek nélkülöz, és nem minden nélkülöző gyermek szegény. Ez részben annak tudható be, hogy az adatok nem veszik figyelembe a lakhatási, egészségügyi és oktatási költségeket, a jövedelmek ingadozását vagy a lakossági megtakarításokat. A jövedelem megfelelő kezelése és a kiadási prioritások is gyakran változnak.

Az indikátorok gyengeségei

Mindkét indikátornak vannak különböző gyengeségeik. A jövedelmi szegénységet illetően kritikaként merülhet fel, hogy egy háztartás jövedelméből nem lehet

¹ OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development): Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

egyértelműen következtetni a gyermekek számára elérhető forrásokra. Mást és mást jelent szegénységi küszöb alatt élni egy jómódú és egy alacsonyabb jövedelmű országban, ezen kívül a jövedelmi szegénység koncepciója teljesen figyelmen kívül hagyja az egészségügyi, oktatási, vagy gyermekjóléti szolgáltatások költségeit. Összehasonlíthatósága pedig érdemben csak hasonló medián jövedelmű és a megélhetési költségű országok között valósulhat meg.

A depriváció gyengeségei közé sorolható, hogy érzéketlen marad a háztartások (és országok) közötti esetleges értékrendbeli különbségekre, mely normáinkat, szükségleteinket alakítja. Torzíthat a képen, hogy a deprivációs lista elemei egyenlő súllyal jelennek meg a deprivációs index kiszámításában, valamint nem differenciál különböző korcsoportokat.

Küszöb megválasztása

Mind a nélkülözési mutató, mind a relatív szegénység esetében érdekes kérdést jelent a küszöb megállapítása. A relatív szegénység esetében például, a medián háztartásjövedelem 50%-nál kell meghúzni a szegénységi küszöböt (ahogy az az OECD elemzésekben használatos), vagy 60%-nál (ahogy az Európai Unióban).

Az 5. ábra megmutatja, hogy más-más értékű mutatókhoz vezet, ha a határt 40%-nál és 60%-nál húzzuk meg. Látni kell ugyanakkor, hogy a valóságban nincs olyan nagy különbség, hogy valaki közvetlenül a szegénységi küszöb alatt vagy felett él, bárhol is húzzuk azt meg.

Fig. 5 Gyermekszegénységi ráták eltérő relatív szegénységi küszöbök esetében

Ország	Szegénységi küszöb 50%-nál	Szegénységi küszöb 40%-nál	Szegénységi küszöb 60%-nál
Izland	4.7	1.9	10.1
Finnország	5.3	1.5	11.9
Ciprus	6.1	1.8	12.1
Hollandia	6.1	2.9	15.4
Norvégia	6.1	3.1	11.3
Szlovénia	6.3	2.9	11.1
Dánia	6.5	3.6	11.4
Svédország	7.3	3.7	12.7
Ausztria	7.3	3.2	13.6
Cseh Köztársaság	7.4	3.8	13.0
Svájc	8.1	3.2	17.9
Írország	8.4	3.5	18.9
Németország	8.5	4.6	14.9
Franciaország	8.8	3.7	16.8
Málta	8.9	2.9	20.3
Belgium	10.2	4.1	16.6
Magyarország	10.3	3.0	20.6
Ausztrália	10.9	4.3	17.6
Szlovákia	11.2	6.6	17.0
Új-Zéland	11.7		19.4
Észtország	11.9	6.1	20.6
Egyesült Királyság	12.1	5.6	20.8
Luxemburg	12.3	4.2	22.4
Kanada	13.3	7.3	21.9
Lengyelország	14.5	7.5	22.9
Portugália	14.7	9.6	22.7
Japán	14.9	9.6	20.5
Litvánia	15.4	8.8	24.3
Olaszország	15.9	9.7	24.2
Görögország	16.0	8.1	23.5
Spanyolország	17.1	11.5	23.6
Bulgária	17.8	12.2	24.4
Lettország	18.8	12.8	25.0
USA	23.1	16.6	31.1
Románia	25.5	17.8	32.3

Megjegyzés: a számadatokat tartalmazó három oszlop eltérő színezése azt jelzi, hogy az adott ország a legfelső harmadban (világos kék), a középső harmadban (kék) vagy az utolsó harmadban (sötétkék) foglal helyet.

A nélkülözési mutatónál pedig miért éppen a „kettő vagy annál több” elemben hiányt szenvedőket hívjuk nélkülözőnek, miért nem legalább három, négy, vagy öt tétel hiánya

esetén? Ennek főként az extrém értékek elkerülése a célja, ugyanakkor sokat elmond a nélkülözés mélységéről, ha megvizsgáljuk azt különböző küszöbökre is (6. ábra).

Fig. 6 Azon gyermekek országokénti aránya, akik a deprivációs index 2., 3., 4. és 5. vagy további elemének vonatkozásában is hiányt szenvednek

Országok	2+	3+	4+	5+
29 európai ország	13.3	9.8	7.4	5.8
Ausztria	8.7	5.3	3.7	2.4
Belgium	9.1	6.6	4.7	3.1
Bulgária	56.6	49.2	41.1	36.3
Ciprus	7.0	5.0	3.8	2.1
Cseh Köztársaság	8.8	6.1	4.7	3.1
Dánia	2.6	1.5	1.2	0.7
Észtország	12.4	7.7	4.5	3.3
Finnország	2.5	0.6	0.2	0.0
Franciaország	10.1	6.5	3.9	2.6
Németország	8.8	6.2	3.9	2.8
Görögország	17.2	11.7	8.4	6.1
Magyarország	31.9	25.1	20.6	16.7
Izland	0.9	0.3	0.0	0.0
Írország	4.9	2.5	1.4	0.6
Olaszország	13.3	10.3	8.3	6.2
Lettország	31.8	25.2	20.7	15.9
Litvánia	19.8	13.8	11.6	10.4
Luxemburg	4.4	3.1	1.7	1.3
Málta	8.9	5.4	3.5	2.5
Hollandia	2.7	1.2	0.6	0.4
Norvégia	1.9	0.7	0.3	0.1
Lengyelország	20.9	15.3	10.8	8.5
Portugália	27.4	23.0	17.8	13.8
Románia	72.6	62.0	53.8	46.8
Szlovákia	19.2	15.2	12.1	10.3
Szlovénia	8.3	4.4	2.6	1.5
Spanyolország	8.1	5.3	3.2	2.1
Svédország	1.3	0.7	0.4	0.0
Egyesült Királyság	5.5	2.8	1.7	1.3

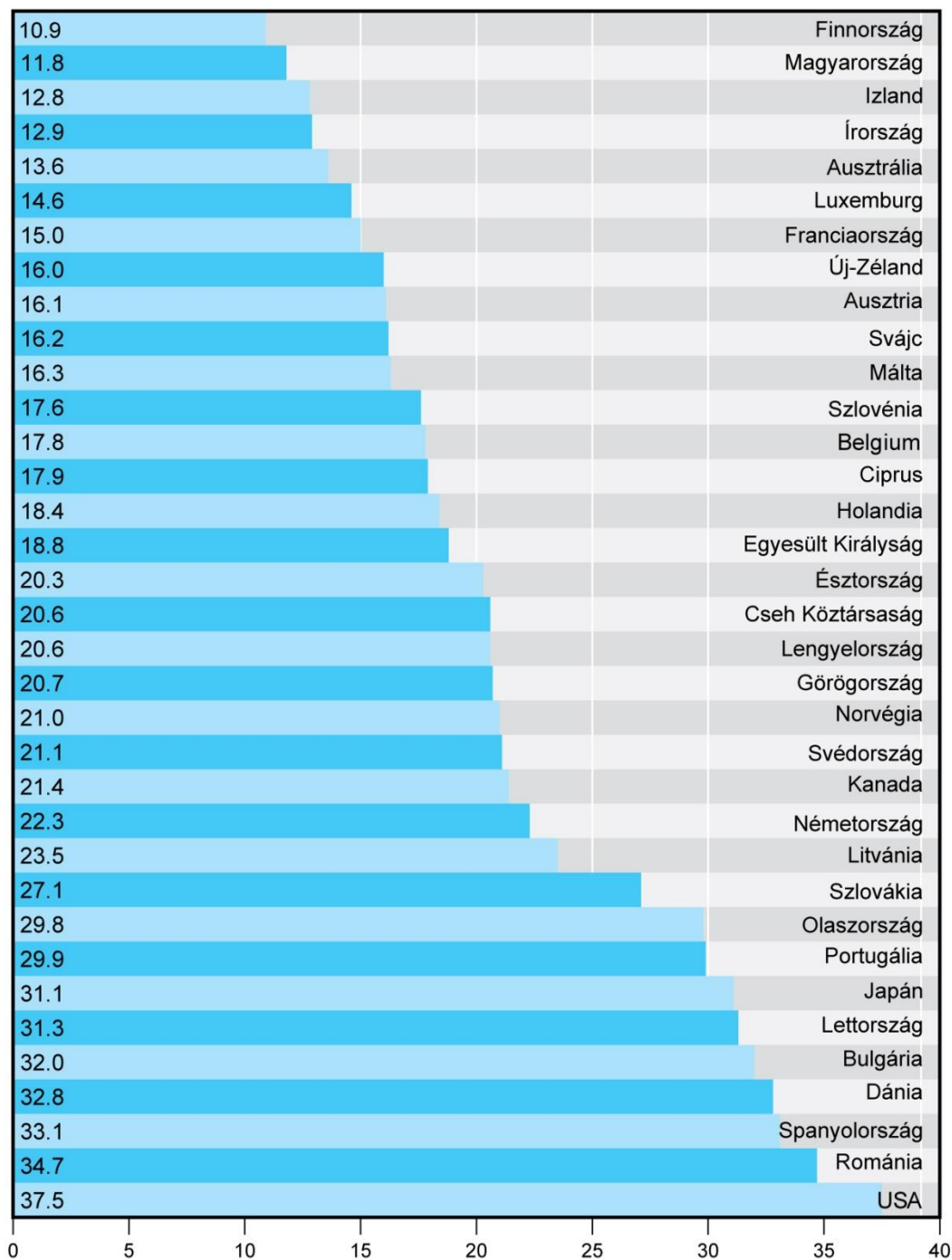
Megjegyzés: az adatok 1 és 16 éves korosztályra vonatkoznak.

Forrás: EU-SILC 2009

A relatív szegénységi küszöb mélységét az ún. szegénységi szakadék mérésével adhatjuk meg. A szegénységi szakadék megmutatja a

szegénységi küszöb alatt élő háztartások medián jövedelme és a szegénységi küszöb közötti különbség mértékét (7.ábra).

Fig. 7 A szegénységi rés

Gyermekszegénységi rés
(szegénységi küszöb és a szegénységi küszöb alatt élők átlagjövedelme közötti rés
a szegénységi küszöb százalékában kifejezve)

Megjegyzés: a számítások a nemzeti átlagjövedelem 50%-ánál határozzák meg a szegénységi küszöböt.

Az országok a gyermekszegénységi rés növekvő sorrendjében láthatók.

Források: EU-SILC 2009, HILDA 2009, SLID 2009, SHP 2009, PSID 2007.

Hogyan mérjük tehát a gyerekszegénységet?

1. Folytassuk a gyerekek relatív szegénységi mutatójának mérését a nemzeti medián háztartásjövedelem alapján!
2. Mérjük közvetlenül a gyermekek nélkülözését!
3. Mérjük a gyerekszegénység és nélkülözés mélységét és a hosszát!
4. Tartsunk fenn egy szoros monitoring rendszert!
5. Tűzzünk ki célokat és szerezzünk támogatást!
6. Kerüljük a felesleges komplexitást!
7. Vizsgáljuk a jóllétet széles körben!
8. Figyeljünk az egyenlőtlenségekre!

A politikai döntéshozók szerepe

A gyermekek nélkülözése és relatív szegénysége kulturális, történelmi tényezők, demográfiai trendek, munkaerő piaci feltételek, és globális gazdasági erők függvénye. Emellett

azonban szót kell emelni a kormányok politikáinak, kiadásnak alapvető szerepére is.

A 8. ábra azt mutatja, hogy a vizsgált 35 fejlett országban hogyan alakulna a szegénységi ráta, ha a kormányok nem avatkoznának be adókkal és kiadásokkal (világoskék oszlop), majd ezt összehasonlíttja az aktuális gyermek szegénységi rátával, miután az adó levonásra került és a kifizetések megtörténtek (sötétkék oszlop). A kettő érték közötti különbség fontos eszközként szolgál a kormányok relatív szegénység csökkentésére irányuló törekvéseinek és hatékonyságának mérésére. Ez persze torzít azoknak az országoknak a javára, akik magas szegénységi rátával rendelkeztek (minél magasabb a szintje, annál magasabb a csökkenés mértéke), de így is fontos következtetéseket enged levonni.

A 8a ábra például megmutatja, hogy míg Franciaországban és Spanyolországban a szegénységi ráta mértéke hasonló a szegénységi ráta mértéke hasonló, ez az arány a kormányzati beavatkozásnak köszönhetően Franciaországban megfeleződött, míg Spanyolországban csak alig változott.

Fig. 8a Gyerekszegénységi ráták az adók és kiadások előtt (fizetőképes jövedelem) valamint adók és kiadások után, válogatott országok

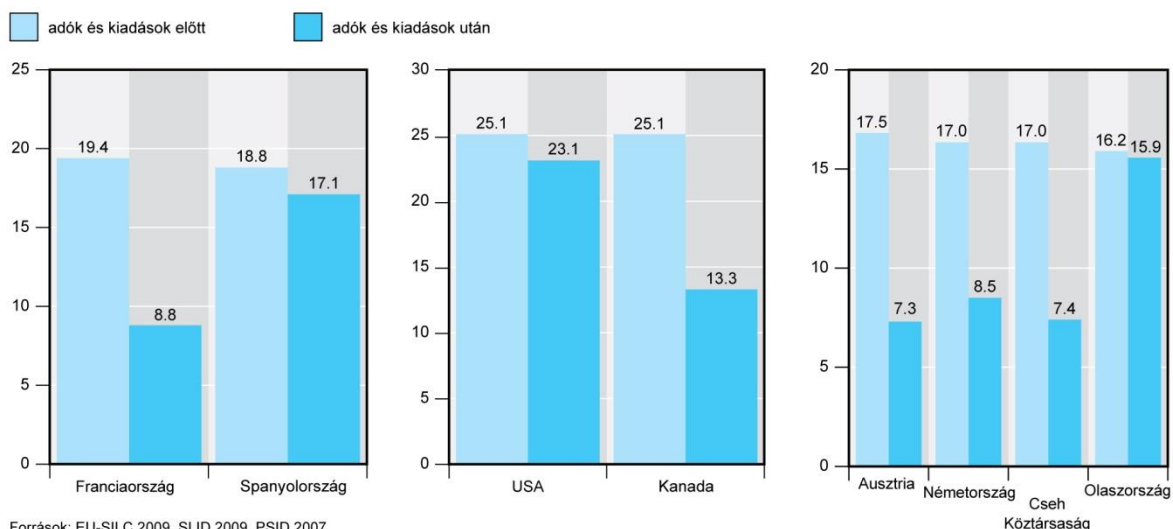
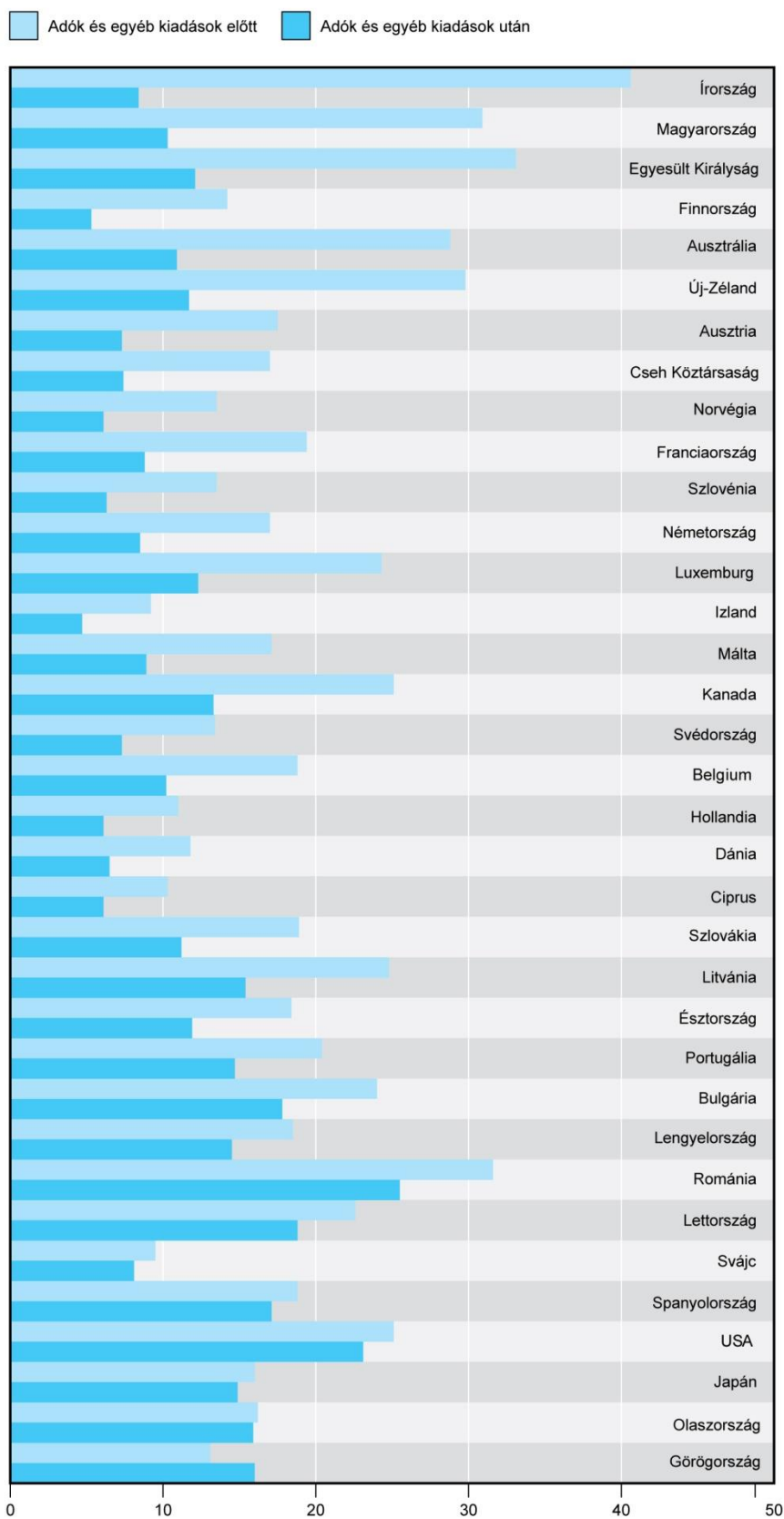
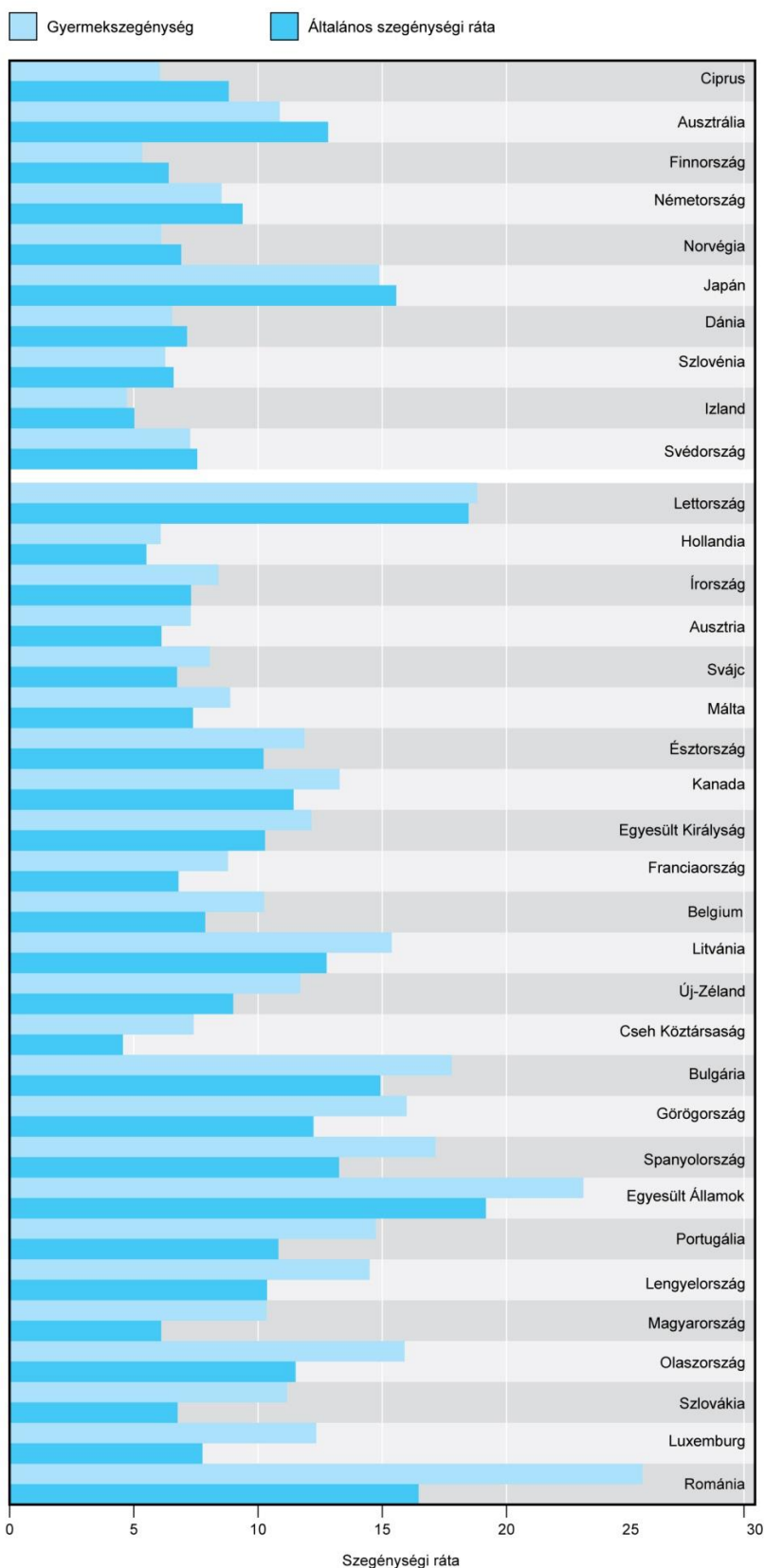

Fig. 8 Relatív gyermekszegénységi ráta az adók és kiadások előtt (fizetőképes jövedelem) és az adók és kiadások után (ténylegesen felhasználható jövedelem)

Forrás: EU-SILC 2009, HILDA 2009, SLID 2009, SHP 2009 és PSID 2007.

Fig. 9 Gyermekszegénységi ráta és általános szegénységi ráta

Megjegyzés: minden ország esetében a szegénységi küszöböt a nemzeti átlagjövedelem 50%-ánál határozták meg.
A fehér tördelés feletti 10 országban a gyermekek kevésbé vannak hátrányos helyzetben összehasonlítva a fehér tördelés alatti országokkal, amelyekben a szegénység leginkább a gyermekeket érinti.

Források: EU-SILC 2009, HILDA 2009, SLID 2009, SHP 2009, PSID 2007

A 9. ábra eltérő képet fest a kormányzatok teljesítményéről. Alapvető feltevésünk, hogy egy olyan társadalomban, ahol már a szociális védőháló kiépült, a gyermek szegénységi rátánál alacsonyabb, mint a teljes népességre vonatkozó szegénységi küszöb. A 9. ábra megmutatja, hogy ez a 35 vizsgált országból 10-ben (Ciprus, Ausztrália, Finnország, Németország, Svájc, Norvégia, Japán, Dánia, Szlovénia) van így.

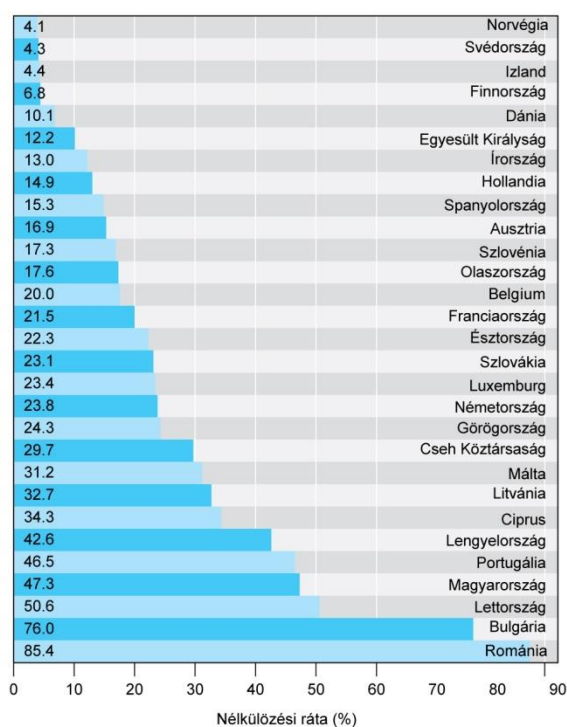
A szegénységi ráta mélységét bemutató 7. ábra ilyen szempontból is értelmezhető, és azt is megmutatja, hogy mennyire engedi egy kormány leszakadni a szegényeket. De más érdekességeket is felfedezhetünk: Dánia és Svédország például hagyományosan alacsony gyermekszegénységi mutatókkal rendelkeznek, azonban a relatív szegénység mélységét vizsgálva már csak a gyermekszegénységet mutató táblázat alsó részében helyezkednek el.

Valamint tekintve, hogy a hasonló jövedelemmel rendelkező országok esetében is nagy különbségek lehetnek a gyermekszegénység vonatkozásában (2abc ábra), könnyen belátható, hogy a kormányzati döntéshozatal kulcsfontosságú szerepet tölt be a gyermekszegénység csökkentésében. Ez ugyanakkor azt is mutatja, hogy a kormányok képesek kézzelfogható változást hozni a sebezhető gyermekek védelmében.

Kockázati tényezők

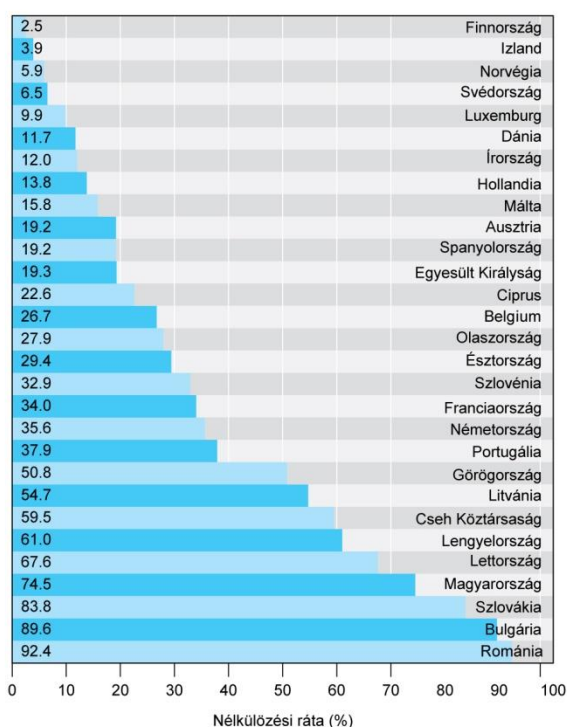
A gyerekek nélkülözési indexe lehetőséget nyújt arra, hogy megvizsgáljuk egy ország képességét a magasabb szegénységi kockázatú gyermekek védelmére. A 10a ábra az egyszülős családokat vizsgálja, a 10b ábra az alacsony iskolázottságot. Utóbbin látható például, hogy az alacsony iskolázottságú családokban felnövő francia gyermekek harmada nélkülöz, szemben az északi országokkal, ahol ez az arány kevesebb, mint 10%. A 10c ábra a munkanélküli háztartások kockázatát mutatja, a 10d ábra pedig a migráns családokét. A 10e ábra mindezeket a tényezőket egy táblázatba rendezi, melyben tisztán látszik, hogy Dánia, Finnország, Izland, Írország, Hollandia, Norvégia és Svédország mind a négy esetben a rangsorok első harmadában szerepelnek.

Fig. 10a Az egyszülős családokban élő gyermekek nélkülözési rátája

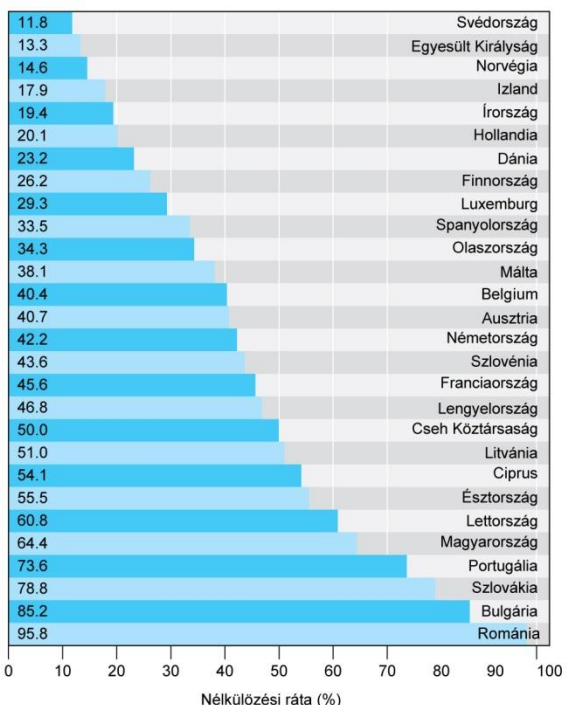
Megjegyzés: Az adatok az 1 és 16 év közötti gyermekere vonatkoznak
 Forrás: EU-SILC 2009 számításai

Fig. 10b Az alacsony képzettségű szülők gyermekeinek nélkülözési rátája

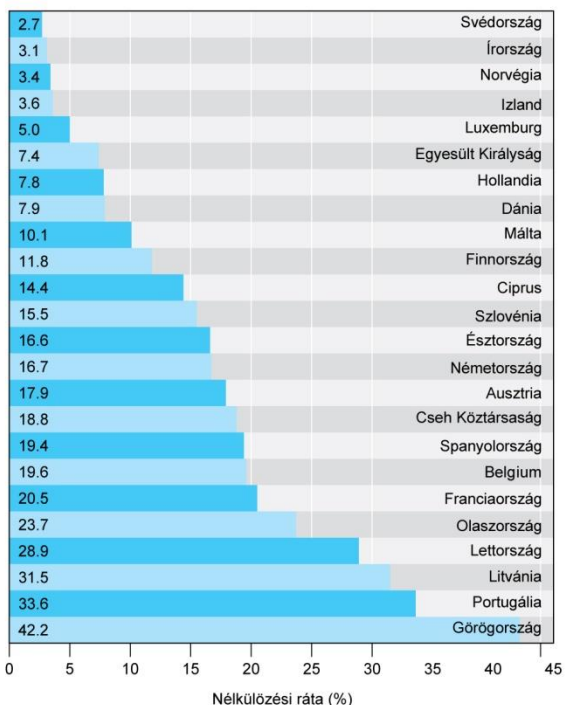
Megjegyzés: az adatok 1 és 16 éves korosztályra vonatkoznak
 Forrás: EU-SILC 2009 számításai

Fig. 10c A munkanélküli háztartásokban élő gyermekek nélkülözési rátája (állandó kereset nélküli szülők)

Megjegyzés: az adatok 1 és 16 éves korosztályra vonatkoznak. Jelen felsorolásban Görögország nem szerepel az érintett lakosságból vett minta kis mérete miatt
 Forrás: EU-SILC 2009 számításai

Fig. 10d A migráns családokban élő gyermekek nélkülözési rátája

Megjegyzés: "Migráns családok" alatt az olyan családokat értjük, amelyekben legalább az egyik szülő külföldi születésű. A becslések az EU-SILC 2009 számításain alapulnak azonban ezek némileg eltérhetnek az egyes nemzeti szintű felmérések eredményeitől. Az adatok az 1 - 16 éves korosztályra vonatkoznak. Bulgária, Magyarország, Lengyelország, Szlovákia és Románia nem szerepelnek a felsorolásban az érintett lakosságból vett minta kis mérete miatt.
 Forrás: EU-SILC 2009 számításai

Megéri a ráfordítás?

Végezetül szoros összefüggés fedezhető fel az gyermekszegénység leküzdésére felhasznált pénz mennyisége és az elért célok között. Egyes országok, mint például Franciaország, Svédország vagy az Egyesült Királyság kétszer többet fordít adókedvezményekre és a gyermekeket és családjaikat támogató szolgáltatásokra, összehasonlítva Spanyolországgal, Olaszországgal, vagy Svájjal (11. ábra). Görögország, Lettország, Litvánia és az Egyesült Államok a rangsor végén foglalnak helyet, ugyanis a GDP alig több mint 1%-át fordítják hasonló célokra.

A 11a ábra összehasonlítja a ráfordítás összegét a relatív gyermekszegénység csökkenésével. Látható, hogy legalább annyira fontos, hogy hogyan költik el a támogatásokat, mint az hogy mennyi pénzt fordítanak rá. Azokat az országokat, ahol a gyerekekre és a családokra való ráfordítások jelentősen elmaradnak az OECD átlagtól (pl. Görögország, Olaszország), a gyermekszegénységi mutatók kismértékű csökkenése jellemzi.

Fig. 11 Családokra és gyermekekre fordított közkiadások

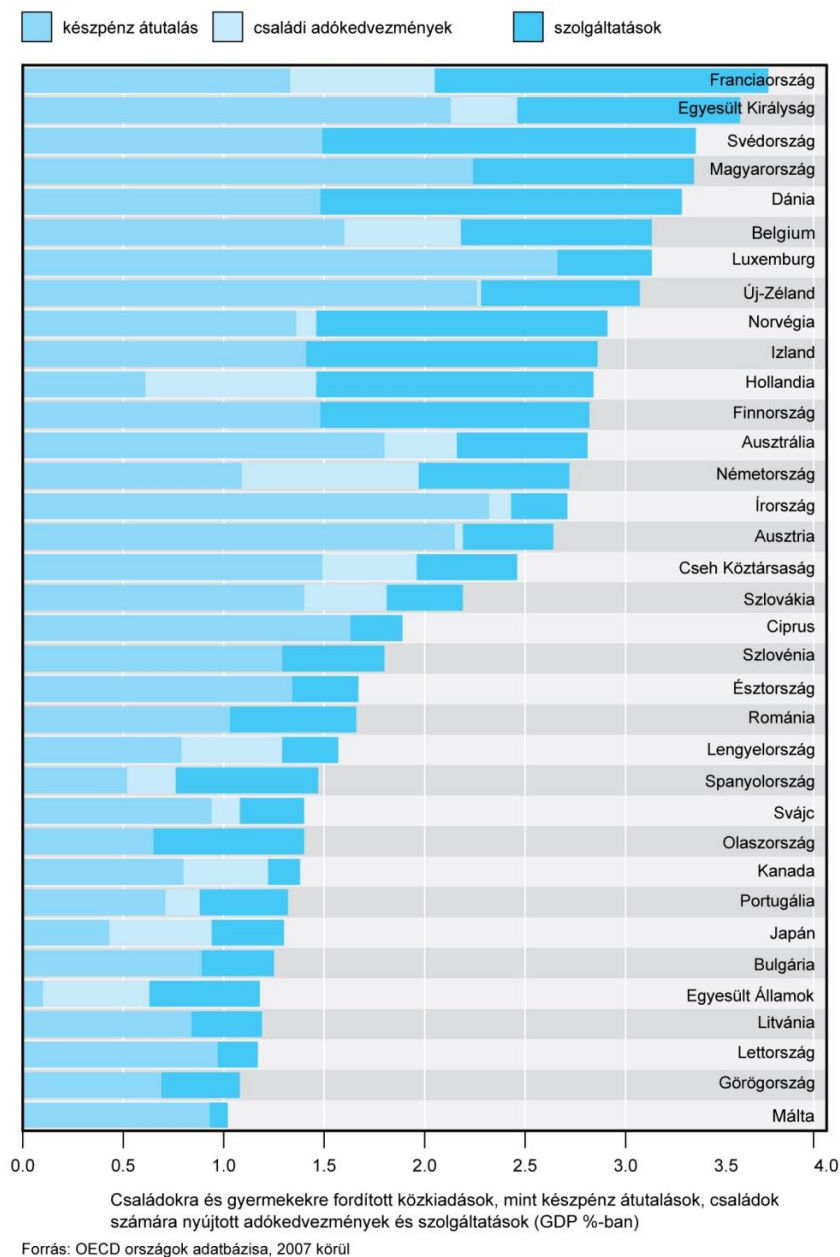
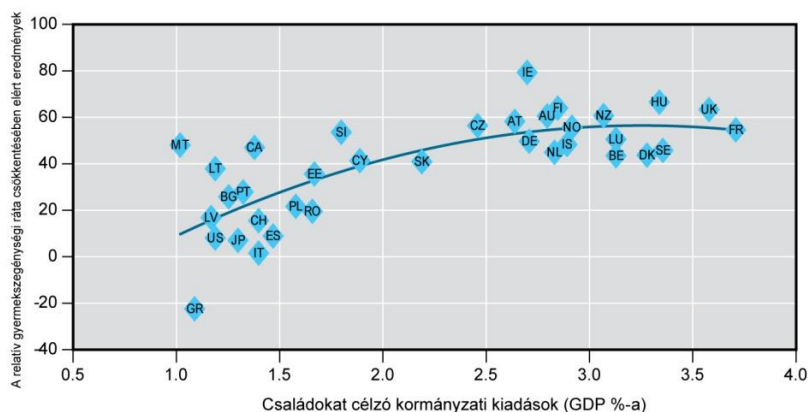

Fig. 11a Családokat és gyermekeket célzó kormányzati kiadások összehasonlítása a relatív gyermekszegénységi ráták csökkentésében elért eredményekkel

Konklúzió

A gyermekszegénység leküzdése mindannyiunk közös érdeke és közös felelőssége. Ha egy országban a gyermekek egészséges testi-lelki fejlődése nem biztosított, az komoly következményekkel jár mind a gyermekre, mind a társadalomra nézve. A gyermekszegénység elleni védelem azonban mindeneelőtt elvi, erkölcsi kérdés. Minden

gyermeknek csak egyetlen esélye van arra, hogy a megfelelő módon fejlődjön és nőjön fel. Amelyik társadalom ezt nem ismeri fel és elmulasztja megvédeni a legsebezhetőbb tagjait, az lebonthatatlan társadalmi és gazdasági problémákat halmoz fel a következő évekre.

A jelentés főbb megállapításai Magyarországra nézve

Gyermekek nélkülözése 2009-ben

- Magyarországon a gyermekek **31,9 százaléka nélkülöző**, azaz ennyi 1-16 éves gyerek nélkülöz legalább két, az egészséges fejlődéséhez szükséges elemet azért, mert a háztartás, amelyben él, nem engedheti meg magának
- Ez az érték 29 fejlett európai ország között (EU27+ Izland, Norvégia) a harmadik legmagasabb, Romániát és Bulgáriát megelőzve.
- Általánosságban megjegyezhető, hogy az újonnan csatlakozó EU tagállamok deprivációs indexei a legmagasabbak.
- Magyarország nélkülözési indexe a hasonló GDP-jű országok mérőszámaival összevetve is kimagasló (Észtország- 12,4%, Lengyelország-20,9%, Szlovákia-19,2%)
- A TÁRKI Háztartás Monitorja által alkalmazott deprivációs index három elem nélkülözésén alapul, mellyel számolva ez az érték 25,1%
- A magyar gyermekek 20,6%-a súlyosan nélkülöző. Az EU2020 Stratégiában a súlyosan deprivált gyermekek számát mérik, mely négy elem hiányán alapul.
- A deprivációs index szorosan összekapcsolódik demográfiai és szociális jellegzetességekkel. Az egyszülős háztartásoknál a deprivációs index 47,3%, az alacsony iskolázottságú szülőknél 74,5%, és a munkanélküli háztartásokban felnövő gyerekeknél 64,4%.
-

Gyermekek relatív szegénysége 2009-ben

- Magyarországon a gyermekek **10,3 százaléka relatív szegénységben él**, azaz olyan háztartásban, melynek a jövedelme alacsonyabb az országos medián jövedelem 50 százalékánál.
(A TÁRKI Háztartás Monitorja által alkalmazott szegénységi küszöb a medián jövedelem 60 százaléka, mellyel számolva a gyermekek **20,6 százaléka** számít szegénynek)
- Európai átlaghoz közeli érték (Gábos-CHWB report)
- Relatív értelemben kevesebb gyerek él szegénységben, mint pl. Angliában, de ez annak tudható be, hogy a legszegényebb háztartások jövedelmei sem esnek olyan távol az országos medián jövedelemtől (a szegénységi rés alacsony)
- A szegénységi rés a medián jövedelem 50%-ával számolt szegénységi küszöb esetén 11,8 %, tehát a szegénység mélysége alacsony. Ez vizsgált 35 fejlett gazdaságú országban a második legkevesebb.
- Relatív szegénységben élő holland gyerekek kétszer akkora „jövedelme” van, mint a szegénységi küszöbön élő magyar gyerekek
- A relatív szegénységi ráta a kormányzati beavatkozások hiányában 10,3 % helyett 32% lenne

- A magyar gyermekek szegénységi rátája jelentősen magasabb, mint a népességre vonatkozó szegénységi ráta. 35 fejlett ország összehasonlításában ez az arány a legrosszabb 5-ben szerepel.
- A vizsgált 35 fejlett ország közül Magyarország a negyedik legmagasabb arányban, a GDP 3,4 százalékával támogatja a családokat és gyerekeket adókedvezmények és szolgáltatások formájában.